

Uttalelse 1A (*foreslått trukket til fordel for uttalelse 1B*)
Tittel: «På tide å temme teknologigigantene»
Forslagsstiller: Arbeidsgruppe for digital økonomi

På tide å temme teknologigigantene

Digitale selskaper er i dag underregulert sammenlignet med alle andre sektorer. Det er det ingen grunn til å fortsette med, selv om sektoren er i stadig utvikling. Den digitale sektoren kan og bør reguleres som andre sektorer med kjente virkemidler som konsesjonsordninger og konkurranselovgivning.

Med regulering på plass kan vi bruke den datadrevne økonomien til alles beste, istedenfor å støtte oppunder store private selskapers monopol. Ytringsfrihet, personvern, forbrukervern og meningsmangfold kan kun sikres med digitalt mangfold. Det tilnærmede monopolet til dagens teknologigiganter gjør det svært vanskelig å regulere dem for viktige samfunnshensyn. Monopolene har vokst fram under manglende regulering og opprettholdes med teknisk og juridisk «lock-in». Dette kan og må vi gjøre noe med.

Forby overvåkning

I dag er det strenge reguleringer på de fleste former for overvåkning. Telefonavlytting eller å lese andres brev er forbudt, men politiet kan i noen tilfeller få lov til dette med godkjenning fra en dommer. Det samme gjelder å kartlegge hvor folk ferdes, og videoovervåkning krever tillatelse. Helsevesenets behandling av journaler er grundig regulert, det samme er samfunnsforskeres datainnsamling.

Unntaket fra regelen er den digitale verden, der du blir kartlagt ned til minste detalj av kommersielle aktører. Kommersiell innsamling og bruk av data er i dag mindre regulert enn det en masterstudent må forholde seg til for sin datainnsamling. Det er ingen grunn til at dette skal være uregulert på denne måten. Skadevirkningene er store, både for individet og for samfunnet.

Personvernlovgivning som GDPR-reglementet er et steg i riktig retning, men langt fra nok. I dag har vi et enormt skjemavelde med individualisert ansvar, med skjemaer som må fylles ut for besøk på hver enkelt nettside (såkalte «cookie popups»). Dette er et ineffektivt kompromiss som sjelden hindrer misbruk, og i tillegg overlater det til enkeltindividet å ta ansvar for at deres egne persondata ikke blir misbrukt.

Løsningen er å snu dagens tungroddede regelverk på hodet. Innfør et generelt forbud mot digital overvåkning. For forsvarlig datainnsamling må det lages konsesjonsordninger.

Under dagens system er det lettere «å be om tilgivelse enn tillatelse». Vi mener det er på tide at en må be om tillatelse først.

En umiddelbar effekt av et forbud vil være slutten på såkalt «behaviourial advertising» (som kan oversettes til personmålrettet reklame). Dette er et sentralt aspekt av spesielt Facebook og Googles dominerende posisjon, en posisjon som i dag går på bekostning av andre medier og plattformer. Denne reklamen er basert på overvåkning for å lage målrettet reklame til hver enkelt av oss.

Et forbud mot digital overvåkning vil begrense slik reklame. Dette vil ikke på noen måte hindre reklame på nettet, men gjøre at reklamen må basere seg på innholdet på nettstedet en besøker, istedenfor på innsamlede opplysninger om leseren. Dette vil styrke muligheten for annonseinntekter for redaksjonelle medier på bekostning av selgere av personopplysninger, som Google og Facebook faktisk er.

Ingen kan eie data

I utviklingen av maskinlæring og kunstig intelligens er data en helt sentral ressurs. Algoritmene må ha store mengder data om virkeligheten til å «trene på» for å kunne brukes, enten det er å forstå tale, søke på internett eller lage målrettet reklame. Det er derfor vi snakker om en «**datadrevet økonomi**».

I dag påberoper selskaper seg eiendomsretten til dataene de samler inn. Ved å lage tjenester basert på data de kontroller får de en voldsom økonomisk makt. Den utnyttes til å sikre monopoler. Dette kalles i andre sektorer for «vertikal integrasjon», en form for monopolmakt der man har kontroll over flere deler av produksjonskjeden og bruker denne til å få uforholdsmessig stor markedsrett. Historisk så er «røverbaronenes» makt gjennom kontroll av jernbane i USA på 1800-tallet det tydeligste eksemplet på hvor galt dette kan gå. Vertikal integrasjon er derfor ofte forbudt eller strengt regulert. Den digitale sektoren trenger tilsvarende reguleringer, ved at utvikling av maskinlæring, og andre typer salg og tjenester basert på innsamlede data, skilles fra eierskapet til dataene.

Data har liten verdi før de er samlet inn og behandlet. Derfor er heller ikke løsningen individuelt eierskap over ens egne data. Snarere er **data en felles ressurs som ingen kan eie**. Andre fellesressurser, som fisk, vannkraft og olje, reguleres gjennom konsesjonsordninger, der fellesskapet gir tillatelse til høsting og bruk av ressursene på demokratisk forankrede vilkår.

Å kreve en konsesjon for innsamling og behandling av alle data er nøkkelen til å regulere den datadrevne økonomien. Da kan det lages tydelige regler for hvordan data skal behandles, hva de kan brukes til, og hva som må være tilgjengelig for myndigheter, forskning, samfunnsinteresser og eventuelt konkurrenter. Dette vil kunne sikre et langt sterkere personvern enn dagens omfattende overvåkning som kan godkjennes med et

klikk på en grønn «aksepter»-knapp. Tydelige retningslinjer for personvern som krav om informert samtykke, slik loven krever i dag, er et gode og bør ligge som et grunnprinsipp for konsesjoner for innsamling og bruk av persondata. Det er avgjørende å gå vekk fra dagens løsninger som legger ansvaret for personvern i avtaler mellom individer og gigantselskaper, og over til forsvarlig og lovmessig forvaltning.

For å sikre viktige samfunnshensyn bør konsesjoner for datainnsamling gå utover rene personopplysninger. Datadrevne løsninger vil finnes i alle sektorer, men data må også her behandles som en felles ressurs. Eksempler på slike data som ikke kun er personopplysninger er Microsofts kartlegging av klikk og brukermønstre i sin programvare, Googles enorme database over nettsider, eller Ubers innsamling av trafikkdata. At disse dataene brukes til å lage bedre tjenester er nyttig, men selve dataene er likevel en felles ressurs som fellesskapet bør eie.

Ved å erklære innsamlede data som felles ressurser underlagt demokratisk kontroll vil vi i mye større grad kunne skape samfunnsnyttige tjenester basert på dem. Offentlige myndigheter og ideelle aktører vil kunne få tilgang til dataene for å utvikle tjenester som ikke vil være lønnsomme for private selskaper, og konkurrenter vil kunne lage alternative løsninger til dagens plattformer med tilgang til de samme dataene.

Ikke overlatt reguleringen til teknologigigantene

En rekke forslag har kommet for å regulere gigantselskaper som Google og Facebook, men flere av forslagene som er behandlet politisk lager særløsninger for disse selskapene snarere enn tydelig og konsekvent regulering.

Problemet med manglende skatt fra teknologigiganter må løses ved tiltak mot skatteparadis generelt, ikke med egne skatter for teknologisektoren.

Australias og Danmarks foreslåtte «lenkeskatt» for eksempel, der plattformene må betale for å lenke til innhold fra redaksjonelle medier, er et slikt steg i feil retning. Det vil være dyrt for Facebook og Google, men enda dyrere for nye konkurrenter, og er dermed i praksis en oppskrift på fortsatt monopol for de største aktørene. For små, uavhengige og ideelle medier vil «lenkeskatt» være vanskelig å inndrive effektivt. Tiltaket vil altså bare styrke de største mediehusene.

Forslag om pålegg om ulike former for filtrering - altså fjerning og/eller godkjenning av innhold - er også ineffektivt av en rekke grunner. For det første overlates makten til å regulere til selskapene selv framfor myndighetene. Det har vært foreslått positiv filtrering av «godkjente» redaksjonelle medier, tiltak mot anonyme profiler og negativ filtrering av falske nyheter, hatytringer og opphavsrettsbrudd. Slik filtrering går utover ytringsfriheten, med alt fra museer som ikke får reklamere for tusen år gammel erotisk kunst, til autoritære regimer som slår ned på meningsmotstandere, også i andre land.

Studier, inkludert Facebooks egne studier som har kommet fram gjennom lekkasjer, viser at det først og fremst er algoritmene hos aktører som YouTube og Facebook som bidrar til å forsterke spredningen av hatytringer og falske nyheter. Selskapene skryter av at de fjerner store mengder hatytringer, men realiteten er at kun en liten prosentdel blir fjernet, mens lovlige og ofte uproblematisk ytringer blir rammet av filtrering.

Hovedproblemet oppstår altså når en håndfull store plattformer får dominere store deler av offentligheten. Reguleringer som legger til grunn at plattformene selv skal løse problemet deres dominans skaper blir som å sette reven til å vokte hønehuset.

Splitt opp plattformene

Splitt opp plattformene slik at vi ikke er avhengig av et enkelt selskap eller tjeneste. I dag kan vi ikke velge vekk teknologigigantene, fordi medier og andre aktører er helt avhengige av plattformene for å nå ut til befolkningen. Oppsplitting vil i seg selv ikke fjerne hatytringer og annet ulovlig innhold. Det vil derimot gi mindre vekt til algoritmer, og gjøre det lettere å skape vern mot dette.

Å skille eierskapet til data fra tjenestene er et viktig steg, men vi må også splitte opp selve selskapene som har vokst seg store ved å kjøpe opp konkurrenter i strid med all fornuftig konkurranselovgivning. Her støtter vi initiativene for å gjøre nettopp dette som har kommet i USA og Storbritannia.

I tillegg bør man åpne for å tvinge plattformene til å la andre bygge integrerte konkurrerende tjenester. I dag er en rekke såkalte innlåsningsmekanismer på det store plattformene, som gjør det tungvint og kostbart å velge alternativer til teknologigigantenes tjenester. Forsøk på å lage tilleggstjenester eller tjenester som interagerer med gigantenes tjenester blir stanset, enten juridisk eller teknisk. Slike tekniske og juridiske hindre som sikrer dagens «lock-in» til tjenester som for eksempel Facebook bør ikke være tillatt. Et eksempel er den såkalte «nettverkseffekten» der man ikke kan ta med seg «følgere/venner» fra Facebook til andre plattformer. Dette er det største hinderet for å etablere alternativer til Facebook i dag. Løsninger der den enkelte selv kan ta kontroll over denne typen data om seg selv, og ikke er bundet til en enkelt plattform for å bruke dem, kan legges til grunn i konsesjoner.

Med reguleringer og flere alternativer på plass kan også **virkemidler som statsstøtte** brukes for å lage samfunnsnyttige digitale tjenester (søkemotorer, bloggplattformer, sosiale media, chatte-tjenester, osv.) på lik linje med for eksempel pressestøtte eller allmennkringkasterordninger. Da vil man kunne knytte vilkår til støtten for å fremme andre formål som bruk av minoritetsspråk, kulturuttrykk og meningsmangfold, på linje med det man i dag krever på andre felt.

Attac Norge krever at:

1. Det innføres et generelt forbud mot digital overvåkning og kartlegging.
2. Det innføres en konsesjonsordning for innsamling og behandling av alle former for data, der ingen eier dataene, men man kan få lov til å samle dem inn og bruke dem på vilkår.
3. Ordninger som legger til grunn at dagens teknologigiganter skal regulere seg selv må avvises.
4. Dagens gigantselskaper må splittes opp, og tekniske og juridiske innlåsningsmekanismer som hindrer alternativer må fjernes.

Uttalelse 1B**Tittel: «På tide å temme teknologigigantene»****Forslagsstiller: Arbeidsgruppe for digital økonomi**

På tide å temme teknologigigantene

Digitale selskaper, spesielt de såkalte teknologigigantene som Google, Facebook, Amazon, Microsoft og Apple, er i dag underregulert sammenlignet med alle andre sektorer. Det er det ingen grunn til å fortsette med, selv om sektoren er i stadig utvikling. Den digitale sektoren kan og bør reguleres som andre sektorer med kjente virkemidler som konsesjonsordninger og konkurranselovgivning.

Med regulering på plass kan vi bruke den datadrevne økonomien til alles beste, istedenfor å støtte oppunder store private selskapers monopol. Ytringsfrihet, personvern, forbrukervern og meningsmangfold kan kun sikres med digitalt mangfold. Det tilnærmede monopolet til dagens teknologigiganter gjør det svært vanskelig å regulere dem for viktige samfunnshensyn. Monopolene har vokst fram under manglende regulering og opprettholdes med teknisk og juridisk «lock-in». Dette kan og må vi gjøre noe med.

Forby overvåkning

I dag er det strenge reguleringer på de fleste former for overvåkning. Telefonavlytting eller å lese andres brev er forbudt, men politiet kan i noen tilfeller få lov til dette med godkjenning fra en dommer. Det samme gjelder å kartlegge hvor folk ferdes, og videoovervåkning krever tillatelse. Helsevesenets behandling av journaler er grundig regulert, det samme er samfunnsforskeres datainnsamling.

Unntaket fra regelen er den digitale verden, der du blir kartlagt ned til minste detalj av kommersielle aktører. Kommersiell innsamling og bruk av data er i dag mindre regulert enn det en **bachelorstudent** må forholde seg til for sin datainnsamling. Det er ingen grunn til at dette skal være uregulert på denne måten. Skadevirkningene er store, både for individet og for samfunnet.

Personvernlovgivning som GDPR-reglementet er et steg i riktig retning, men langt fra nok. **Dagens praktisering av lovverket åpner for en rekke unntak og smutthull.** I dag har vi et enormt skjemavelde med individualisert ansvar, med skjemaer som må fylles ut for besøk på hver enkelt nettside (såkalte «cookie popups»). Dette er et ineffektivt kompromiss som sjelden hindrer misbruk, og i tillegg overlater det til enkeltindividet å ta ansvar for at deres egne persondata ikke blir misbrukt.

Løsningen er å snu dagens tungroddede regelverk på hodet. Innfør et generelt forbud mot digital overvåkning. For forsvarlig datainnsamling må det lages konsesjonsordninger. Under dagens system er det lettere «å be om tilgivelse enn tillatelse». Millionbøter blir bare løpende kostnader for milliarderselskaper og pålegg om forbedringer hindrer ikke

skadene som alt er skjedd, og i verste fall blir det opp til den enkelte å håndheve personvernlovgivningen gjennom rettssaker mot gigantselskaper. I stedet for slik «tilgivelse» må vi ha et system som stopper skadene før tillatelsene blir gitt.

En umiddelbar effekt av et forbud vil være slutten på såkalt «behaviourial advertising» (som kan oversettes til personmålrettet reklame). Dette er et sentralt aspekt av spesielt Facebook og Googles dominerende posisjon, en posisjon som i dag går på bekostning av andre medier og plattformer. Denne reklamen er basert på overvåkning for å lage målrettet reklame til hver enkelt av oss.

Et forbud mot digital overvåkning vil begrense slik reklame. Dette vil ikke på noen måte hindre reklame på nettet, men gjøre at reklamen må basere seg på innholdet på nettstedet en besøker, istedenfor på innsamlede opplysninger om leseren. Dette vil styrke muligheten for annonseinntekter for redaksjonelle medier på bekostning av selgere av personopplysninger, som Google og Facebook faktisk er.

Ingen kan eie data

I utviklingen av maskinlæring og kunstig intelligens er data en helt sentral ressurs. Algoritmene må ha store mengder data om virkeligheten til å «trene på» for å kunne brukes, enten det er å forstå tale, søke på internett eller lage målrettet reklame. Det er derfor vi snakker om en «**datadrevet økonomi**».

Datadrevne løsninger finnes i alle sektorer, fra landbruket til kollektivtrafikk, og går langt utover rene personopplysninger. Dagligdagse eksempler på datainnsamling som ikke kun er personopplysninger er Microsofts kartlegging av klikk og brukermønstre i sin programvare, Googles enorme database over nettsider, eller Ubers innsamling av trafikkdata. At disse dataene brukes til å lage bedre tjenester er nyttig, det er likevel ikke riktig at de skal kunne ha eierskap over dataene.

I dag påberoper selskaper seg eiendomsretten til dataene de samler inn. Ved å lage tjenester basert på data de kontroller får de en voldsom økonomisk makt. Den utnyttes til å sikre monopoler. Dette kalles i andre sektorer for «vertikal integrasjon», en form for monopolmakt der man har kontroll over flere deler av produksjonskjeden og bruker denne til å få uforholdsmessig stor markedsrett. Historisk så er «røverbarones» makt gjennom kontroll av jernbane i USA på 1800-tallet det tydeligste eksemplet på hvor galt dette kan gå. Vertikal integrasjon er derfor ofte forbudt eller strengt regulert. Den digitale sektoren trenger tilsvarende reguleringer, ved at utvikling av maskinlæring, og andre typer salg og tjenester basert på innsamlede data, skilles fra eierskapet til dataene.

Data har liten verdi før de er samlet inn og behandlet. Derfor er heller ikke løsningen individuelt eierskap over ens egne data. Snarere er **data en felles ressurs som ingen kan eie**. Andre fellesressurser, som fisk, vannkraft og olje, reguleres gjennom konsesjonsordninger, der fellesskapet gir tillatelse til høsting og bruk av ressursene på demokratisk forankrede vilkår.

Å kreve en konsesjon for innsamling og behandling av alle data er nøkkelen til å regulere den datadrevne økonomien. Da kan det lages tydelige regler for hvordan data skal

behandles, hva de kan brukes til, og hva som må være tilgjengelig for myndigheter, forskning, samfunnsinteresser og eventuelt konkurrenter.

Ved å erklære innsamlede data som felles ressurser underlagt demokratisk kontroll vil vi i mye større grad kunne skape samfunnsnyttige tjenester basert på dem. Offentlige myndigheter og ideelle aktører vil kunne få tilgang til dataene for å utvikle tjenester som ikke vil være lønnsomme for private selskaper, og konkurrenter vil kunne lage alternative løsninger til dagens plattformer med tilgang til de samme dataene.

Det vil alltid være en balansegang mellom personvern og nyttiggjørelse av data, men dagens løsninger som legger ansvaret for personvern i avtaler mellom individer og gigantselskaper er langt fra gode nok. En grønn «aksepter»-knapp er ikke nok til å sikre informert samtykke eller gode rutiner for databehandling, og såkalt «anonymisering» har vist seg å være et blendverk.

Lovmessig forvaltning gjennom konsesjoner gir langt større rom for å sikre forsvarlig bruk av data veid opp mot samfunnsnytte, samtidig som man kan ivareta personvern.

Ikke overlatt reguleringen til teknologigigantene

En rekke forslag har kommet for å regulere gigantselskaper som Google og Facebook, men flere av forslagene som er behandlet politisk lager særløsninger for disse selskapene snarere enn tydelig og konsekvent regulering.

[Australias](#) og [Danmarks](#) foreslåtte «lenkeskatt» for eksempel, der plattformene må betale for å lenke til innhold fra redaksjonelle medier, er et slikt steg i feil retning. Det vil være dyrt for Facebook og Google, men enda dyrere for nye konkurrenter, og er dermed i praksis en oppskrift på fortsatt monopol for de største aktørene. For små, uavhengige og ideelle medier vil «lenkeskatt» være vanskelig å inndrive effektivt. Tiltaket vil altså bare styrke de største mediehusene.

Problemet med manglende skatt fra teknologigiganter må løses ved tiltak mot skatteparadis generelt, [ikke med egne skatter for teknologisektoren](#).

Forslag om pålegg om ulike former for filtrering - altså fjerning og/eller godkjenning av innhold - er også ineffektivt av en rekke grunner. For det første overlates makten til å regulere til selskapene selv framfor myndighetene. Det har vært foreslått [positiv filtrering av «godkjente» redaksjonelle medier](#), tiltak mot anonyme profiler og negativ filtrering av falske nyheter, hatytringer og opphavsrettsbrudd. Slik filtrering går utover ytringsfriheten, med alt fra [museer som ikke får reklamere for tusen år gammel erotisk kunst](#), til autoritære regimer som slår ned på meningsmotstandere, [også i andre land](#).

Studier ([1](#), [2](#), [3](#)), inkludert Facebooks egne studier som har kommet fram gjennom lekkasjer ([1](#), [2](#), [3](#)), viser at det først og fremst er algoritmene hos aktører som YouTube og Facebook som bidrar til å forsterke spredningen av hatytringer og falske nyheter. Selskapene skryter av at de fjerner store mengder hatytringer, men realiteten er at kun en liten prosentdel blir fjernet, mens lovlige og ofte uproblematiske ytringer blir rammet av filtrering.

Hovedproblemet oppstår altså når en håndfull store plattformer får dominere store deler av offentligheten. Reguleringer som legger til grunn at plattformene selv skal løse problemet deres dominans skaper blir som å sette reven til å vokte hønehuset.

Splitt opp plattformene

Løsningen er å skape et digitalt mangfold slik at vi ikke er avhengig av et enkelt selskap eller tjeneste. I dag kan vi ikke velge vekk teknologigigantene, fordi medier og andre aktører er helt avhengige av plattformene for å nå ut til befolkningen. Oppsplitting vil i seg selv ikke fjerne hatytringer og annet ulovlig innhold. Det vil derimot gi mindre vekt til algoritmer, og gjøre det lettere å skape vern mot dette.

Å splitte opp selve selskapene, som har vokst seg store ved å kjøpe opp konkurrenter i strid med all fornuftig konkurranselovgivning, er et viktig steg i riktig retning. Her støtter vi initiativene for å gjøre nettopp dette som har kommet fra konkurransemyndigheter i [USA](#) og [Storbritannia](#) mot nye oppkjøp og reversering av tidligere oppkjøp i sektoren.

Det er likevel viktigere å splitte opp selve plattformene, ved å tvinge selskapene til å åpne for alternative tjenester og teknologier. I dag er en rekke såkalte innlåsningsmekanismer på det store plattformene, som gjør det tungvint og kostbart å velge alternativer til teknologigigantenes tjenester. Forsøk på å lage tilleggstjenester eller tjenester som interagerer med gigantenes tjenester blir stanset, enten juridisk eller teknisk. Slike tekniske og juridiske hindre som sikrer dagens «lock-in» til tjenester som for eksempel Facebook bør ikke være tillatt. Et eksempel er den såkalte «nettverkseffekten» der man ikke kan ta med seg «følgere/venner» fra Facebook til andre plattformer. Dette er det største hinderet for å etablere alternativer til Facebook i dag.

Tilgang til digital infrastruktur og offentlighet kan ikke være underlagt enkelte private selskaper på denne måten. Snarere enn dagens plattformer, bygd opp av finanskapital som pøses inn i enkeltstående selskaper for å skape digitale monopoler, bør vi legge til rette for et digitalt mangfold med offentlige, kommersielle og ikke-kommersielle løsninger. For å unngå monopolisering må vi derfor stille krav om samhandling og åpenhet på tvers av ulike løsninger. Med et slikt digitalt mangfold kan vi sikre at digital infrastruktur er et offentlig gode.

Med reguleringer og flere alternativer på plass kan også **virkemidler som statsstøtte** brukes for å lage samfunnsnyttige digitale tjenester (søkemotorer, bloggplattformer, sosiale media, chatte-tjenester, osv.) på lik linje med for eksempel pressestøtte eller allmennkringkasterordninger. Da vil man kunne knytte vilkår til støtten for å fremme andre formål som bruk av minoritetsspråk, kulturuttrykk og meningsmangfold, på linje med det man i dag krever på andre felt.

Attac Norge krever at:

1. Det innføres et generelt forbud mot digital overvåkning og kartlegging.

2. Det innføres en konsesjonsordning for innsamling og behandling av alle former for data, der ingen eier dataene, men man kan få lov til å samle dem inn og bruke dem på vilkår.
3. Ordninger som legger til grunn at dagens teknologigiganter skal regulere seg selv må avvises.
4. Dagens gigantselskaper må splittes opp, og tekniske og juridiske innlåsningsmekanismer som hindrer alternativer må fjernes.
5. Offentlige virkemidler brukes for å utvikle offentlig og åpen digital infrastruktur, som søkemotorer, kart, med mer, og støtter lignende internasjonale initiativer.

